

Entrevista a Antoni Torrens, president del Consell Assessor de Cultura Popular de les Illes Balears

La personalitat d'Antoni Torrens està marcada pel seu interès per tot allò que tengui a veure amb la cultura, encara més si es tracta de la cultura pròpia de Mallorca. S'ha dedicat tota la vida a la recerca i difusió de manifestacions folklòriques i costums que havien caigut en mans de l'oblit. Però no només això, tanta és la seva passió per les tradicions que fins i tot les ha dutes fora amb molt d'èxit. Es va fer càrrec del Consell Assessor de Cultura Popular, com a president, just en acabar la darrera legislatura, fa poc més d'un any.

Cultura popular, sentit d'autoestima

Juanjo Sánchez

produir un desarrelament respecte de la cultura de les Illes?

El canvi al Govern ha fet que el Consell Assessor retardàs en la pràctica la seva posada en marxa, un organisme que a partir d'ara ha de ser un vigia de les arrels pròpies.

ells una relació extraordinària, amb tots ells. Tots els nins dels veïnats són magribins i molts, per exemple, aprenen a brodar. Però tot això requereix un temps d'adaptació. Per a mi el perill és que no hi hagi aquest temps. Quan dic immigració no només em referesc a la immigració magribina, sinó també a la peninsular, alemanya o anglesa, és a dir, la por que tenc jo és que es constitueixin guetos, que de fet existeixen.

DESARRELAMENT

-Aquesta arribada massiva de gent de fora, creu que pot produir un desarrelament respecte de la cultura de les Illes?

-Aquí hi ha el problema, és un poc el que li deia abans. L'immigrant no ha tengut temps d'adaptar-se. Aquesta manca de coneixement entre persones, entre costums i entre tradicions. Per una part, molts dels que vénen no poden desenvolupar les seves tradicions ni els seus costums, perquè no tenen els mitjans. Tampoc no coneixen

els que hi ha aquí i els que vivim aquí tampoc no coneixem les tradicions dels que vénen. Per desgràcia, molta d'aquesta immigració que arriba no té una preparació amb què ens pugui transmetre o explicar la seva cultura i això és el que provoca aquest desconeixement i aquest aïllament. Jo crec que fins que no es trenqui, mentre que no es faci una integració, hi haurà aquest perill de desarrelament. Llavors, també s'ha de dir que aquest canvi tan gros, la globalització, influeix. També hi ha una cosa que no hem d'oblidar que és aquesta pressió brutal mediàtica sobre la cultura, tant des de la discografia, el cinema, com de tot, la pressió americana és molt gran. Tant és així, que jo li puc comentar respecte d'això que a sa Pobla hi ha l'Escola de sa Ximbomba, on

els al-lots aprenen a cantar amb ximbomba, i un dels professors que els ensenya, Biel Cladera, que és un home que va aprendre a cantar fent feina, diu que quan els al-lots van a l'escola i tenen més de sis anys ja els és difícil aprendre a cantar bé, perquè ja duen el ritme que han après per les ràdios i ja els costa agafar el ritme natural del cant tradicional, en aquest cas de sa Pobla. Aquesta adoració per les novetats que vénen és molt important, per això als al-lots de sa Pobla que volen aprendre a cantar jo els dic que la manera que tenen de cantar ells aquí és tan bona com la que té Louis Armstrong al

-Quins són els principals perills per a la conservació del patrimoni cultural?

-Home, aquí un dels principals perills que tenim, molt gros, és aquesta allau d'immigració, no la immigració per la immigració, sinó aquesta onada tan de cop, que dificulta el coneixement, i crec que el coneixement basat en la relació de les persones és el que dóna fruits, el que fa que tothom se senti igual aquí on és. El que passa és que no hi ha temps de conèixer-se. A nivell particular, li puc dir que a sa Pobla estic envoltat d'immigrants i tenc amb

Mississipi. És a dir, Louis Armstrong difícilment sabia cantar una cançó de llaurar, igual que els d'aquí difícilment sabran cantar un cant espiritual, però el cas és que tan interessants o tan bons són els uns com els altres. Es tracta d'inculcar aquest sentit d'autoestima, ja que el desàrrelament també es produeix un poc per aquesta manca d'autoestima que tenim.

GLOBALITZACIÓ

-Aquesta falta d'estima és produïda només pel fenomen de la globalització?

-Sí, però hem de tenir en compte que la globalització no és uniforme. Aquesta globalització ve dirigida, hi ha una directriu que t'imposa, el que fa que en el fons no sigui una globalització lliure autèntica.

-La veritable globalització hauria d'estar basada en un intercanvi cultural equilibrat?

-Hauria de ser un intercanvi entre Mallorca i França, entre França i Amèrica, entre Amèrica i Mallorca, això seria una globalització. Ara, aquesta pressió unidireccional al món de la cultura no és globalització, més aviat és una imposició per part dels poders fàctics, dels mitjans de comunicació. De fet, pel que sé, un parell de grups d'àmbit mundial són els que dirigeixen tot això. L'altre dia mateix escoltava per la ràdio que EMI, un segell discogràfic que jo coneixia d'al·lot, liquida els seus actius de discografia i se'ls queda un altre, és a dir, que es produeix una altra concentració. Jo, com a apotecari, visc aquest fenomen de les concentracions empresarials al món farmacèutic. Les empreses que eren monstres econòmics, de les quals jo pensava que eren el més gran que podia existir, es concentren, s'uneixen amb unes altres tan grans com elles i de fet al sector només en quedaran mitja dotzena. Ara, en el fons, això no és una globalització democràtica, això ve a ser gairebé una globalització dictatorial amb la qual s'imposa una manera de ser. Per això jo crec que la feina d'organismes com ara el Consell Assessor de Cultura Popular de les Illes, amb els seus informes i les seves recomanacions, és poder fer arribar unes inquietuds, que hi són entre la gent corrent, però que no tenen,

Antoni Torrens i Gost va néixer a sa Pobla el 29 de gener del 1937. Fill de pagesos, acabà la carrera de farmàcia a Granada, encara que va fer els primers quatre cursos a Barcelona. Des de l'any 1967, quan va obrir un despatx de farmàcia a Can Picafort, exerceix d'apotecari. A més de la seva professió, Antoni Torrens sempre ha desenvolupat una gran inquietud cultural. L'any 1985 va organitzar la primera fira del llibre a sa Pobla i el 1993 va muntar a Barcelona la festa de sa Pobla a Gràcia, per recordar sant Antoni. L'any 1995 començà el Tradicionari, festival de música folk d'arreu dels països catalans. A més, ha estat impulsor de nombroses iniciatives per a la recuperació de tradicions, com ara la Nit de les Enramades per santa Margalida. Entre els seus reconeixements de mèrits destaca el premi Ars Magna de la Casa Catalana, el premi Bartomeu Oliver de l'OCB, l'Escut d'Or de l'Ajuntament de sa Pobla i la Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Barcelona. L'any passat fou nomenat president del Consell Assessor de Cultura Popular.

a vegades, el camí per poder arribar al poder, en aquest cas el Govern de la comunitat autònoma.

-Què suposa el fet que el patrimoni cultural sigui en molts d'aspectes intangible, a l'hora de defensar-lo?

-És molt difícil, es tracta d'una dificultat. Me'n record de la primera vegada que vaig anar per Àustria, fa quaranta anys, el carrer feia olor de xucrut. Vull dir amb això que aquella olor, és també part del patrimoni cultural d'un poble, igual que quan véns a sa Pobla per Sant Antoni, abans d'arribar ja sents l'olor d'espinaçada. Clar, això és un patrimoni intangible, això només és evident a partir d'un coneixement i d'una estimació d'aquestes coses. Però clar, perquè pugui existir aquesta intangibilitat hi ha d'haver uns costums materials, que formen part d'aquest patrimoni tangible afegit, inclòs dins el patrimoni etnològic.

-Es pot respectar un patrimoni cultural sense conèixer-lo bé?

-És molt important conèixer-lo, perquè el patrimoni si no el defensa el poble, tot considerant que forma part de la seva cultura, és impossible defensar-lo només des d'un punt de vista institucional i funcional. El patrimoni ha de tenir els ajuts necessaris de les institucions, però qui realment l'ha de conservar és la gent.

CONEIXEMENT I ESTIMA

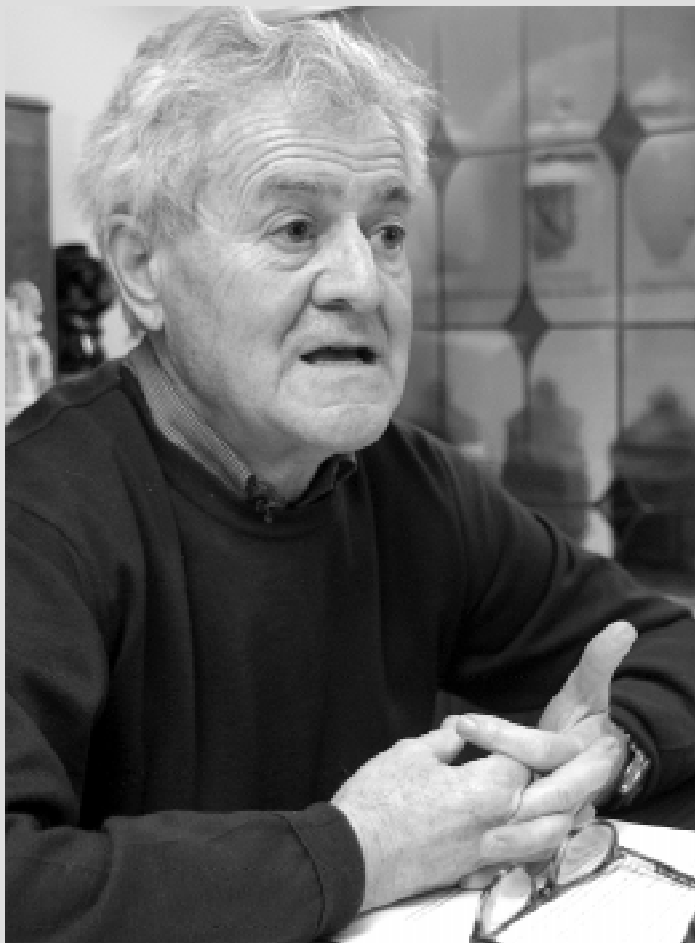
-Creu vostè que l'Administració ha d'actuar amb resignació o pragmatisme davant el retrocés de la nostra cultura davant d'altres corrents de fora?

-S'ha de respectar la llibertat individual de cadascú. Ara bé, el que passa moltes vegades és que no s'estimen les coses, perquè no es coneixen. Un cas que tenim aquí és el del ball de bot: durant la dictadura franquista hi havia ball, però només tipus Frente de Juventudes o Educación y Descanso, és a dir, quatre vestidets, quatre cosetes que eren molt guapes, però la gent no arribava a estimar-les, les veia com un espectacle, però no s'hi integrava.

-Potser d'aquí sorgeix l'aspecte pejoratiu del concepte "folkloric" d'un temps?

-Es va subestimar el folklore perquè no era participatiu, perquè les persones no s'hi podien expressar. De fet, quan es fan coses de manera participativa, quan la gent pot arribar a ser actor, funcionen. Per exemple, la festa de Sant Antoni a sa Pobla la fa la gent. El ball de bot s'ha popularitzat perquè la gent balla, el que passa és que hem de tenir en compte que els canvis són inevitables, perquè els mitjans de què disposa la gent també són diferents. Abans, un ball havia de ser en rotilada, en primer lloc perquè no hi havia altaveus, ara dins les grans places pot ballar molta gent perquè tothom escolta i sent la música. Un altre món és el de les xeremies, antigament hi havia les colles de xeremiers, per què?, perquè només hi havia el xeremier i el tamboriner, tampoc no hi havia manera de fer més xeremies, perquè no hi havia eines, no hi havia torns, els forats es feien amb una lli-

"La feina del Consell Assessor de Cultura Popular, amb els seus informes i recomanacions, és poder fer arribar les inquietuds de la gent al Govern de la comunitat"

ma, tot era diferent. En aquest moment, hi ha hagut una evolució molt grossa, hi ha hagut un perfeccionament i això ha fet que ja no siguin dos sinó que sigui més la gent que hi participa. Això no vol dir que els que volen conservar l'estil antic de colla no ho puguin defensar i aquí és on ha d'incidir la part administrativa. És a dir, aquelles coses

"El patrimoni ha de tenir els ajuts necessaris de les institucions, però qui realment l'ha de conservar és la gent"

que eren, que formen part del patrimoni tangible, procurar que puguin continuar sent d'aquella manera. Ara, també ha de comptar la llibertat de la gent, no es pot anar contracorrent. Precisament en aquest sentit, una de les tasques del Consell Assessor és definir aquells costums que pensam, o que es pensa, que són interessants de conservar, perquè no es pot conservar tot. Llavors, s'ha de jugar entre allò que es pot conservar i allò que pot desaparèixer, sense que això freni el que demana i el que vol la gent.

-Fins i tot les pedres formen part de la cultura popular?

-Les parets seques són definitòries d'un estil de vida. L'oliva a Mallorca ha desaparegut a mesura que ha canviat la cultura de Mallorca, em referesc a la cultura etnològica, és a dir, a la manera de fer, a la manera de ser, a la manera de viure. La manera econòmica de la gent d'aquí també ha canviat molt. Abans, si parlam de les oliveres, estaven concentrades a un lloc a les muntanyes, a les possessions, la gent del Pla a una època que no tenia feina anava a collir olives, es feia un oli d'una ínfima qua-

litat, però com que no n'hi havia d'altre, s'aprofitava tot. Avui en dia el negoci de les oliveres no ha estat l'oliva, sinó més aviat arrabassar les oliveres, dur-les al Pla i vendre-les.

-O posar-les a una casa formant part d'un element kitch.

-Exacte, quan un element determinat es treu del seu context de la cultura popular, es converteix en un pegat.

RECUPERAR TRADICIONS

-Certs sectors econòmics han aprofitat el fet cultural tradicional per fer negoci, com per exemple amb la denominació d'origen dels productes autòctons. Li sembla una bona alternativa per a la conservació patrimonial?

-Bé, més que per l'excel·lència del producte amb denominació o autòcton, crec que la gent aprecia aquests productes perquè, a causa precisament de la globalització, no sap què li donen exactament. Tu no saps com està criada la ramaderia, no saps com és la carn que menges. Per exemple, als Estats Units encara deixen engreixar el bestiar amb hormones. Per això, quan augmenta el nivell econòmic i cultural, la gent vol saber què li donen. No crec que s'aprecii l'excel·lència per l'excel·lència dels nostres productes autòctons, sinó més aviat com una garantia que allò és realment el que diuen que és. Abans el problema de la seguretat dels aliments no existia, perquè la gent tenia el seu corral, tenia les seves gallines. A sa Pobla, per exemple, hi ha el que anomenam arròs brut, l'arròs era "brut" perquè molta de gent de l'Albufera hi mesclava el que tenien a mà. Un altre clàssic de sa Pobla és l'arròs de marjal, que es feia quan la gent sortia de la feina, anava a la caseta, s'aturava, agafava un porro, una tomàtiga, una patata, ho mesclava tot i ja tenia el dinar fet, era així de senzill.

-Això vol dir que la gent torna a creure en el valor de moltes tradicions?

-La globalització ens du això, les multinacionals des d'un despatx controlen tota la cadena. Clar, només es controlen els resultats econòmics, no els resultats de qualitat. No se cerca la qualitat, se cerca agradar.

-Per què aquí hi ha tantes pizzeries i la coca mallorquina queda prou relegada?

-Per la pressió del màrqueting. De fet, el president de la Coca-Cola sempre deia que si qualche dia l'empresa feia fallida i li quedava un dòlar dins la caixa, no l'invertiria en màquines sinó que l'invertiria en publicitat.

-Què li semblen estratègies com el turisme rural per fer rendible una activitat en declivi com l'agricultura?

-De fet, una cosa no ha d'estar barallada amb l'altra. Es poden aprofitar coses de caire cultural, sobretot per sobreviure. Jo consider que el turisme rural és una manera de conservar aquestes coses, si està ben fet. Ara, s'ha d'anar alerta amb les imitacions que es facin per conservar. Moltes vegades, tu te'n vas per la carretera, i jo he vist xalets fets d'ara, que els tomària. Jo consider que els ajuntaments haurien de donar permisos d'obres només als projectes que tenguessin un cert respecte pel lloc on

-Es perdran algunes coses i se'n recuperaran, per ventura, d'altres. El que la gent o la joventut actual troba que l'ompl, no que li és útil sinó que l'ompl, allò perdurará. Continuarà perquè ho estimaran, ho deixaran un temps, però llavors hi tornaran. Li posaré l'exemple de les xeremies: fa deu anys que vaig començar a fer les trobades de xeremiers i vaig passar pena per replegar-ne vint-i-quatre. Vaig haver d'anar per tots els pobles i replegar tots els vells. L'any passat érem cent vuitanta, per què?, perquè això els ha anat bé, els ha servit per exterioritzar una cosa, per divertir-se, per passar-s'ho bé i jo crec que aquestes

són. No ha de ser el mateix una casa dins un hort de sa Pobla que dins un figueral, hi pot haver unes normes, unes directrius, que facin que es conservi, que quan tu vagis caminant, ja siguis autòcton o turista, no et pegui una bufetada el que veus. Ara bé, des que hi ha món, hi ha adaptació, és una constant de l'home i de l'animal. El món del turisme rural és l'adaptació d'un estat socioeconòmic. M'estimo més que hi hagi turisme rural que no veure una possessió amb les teulades que cauen, que fa ganes de plorar. Això sí, exigiria un mínim de control i d'integració a l'ambient on són.

-Per què són les poblacions més rurals, les de la part forana, les que conserven millor les tradicions i el patrimoni cultural?

"El món del turisme rural és l'adaptació d'un estat socioeconòmic. M'estimo més que hi hagi turisme rural que no veure una possessió amb les teulades que cauen, que fa ganes de plorar"

-Perquè tenen un poc aquesta memòria històrica, memòria de la vivència i del coneixement, no hi ha desarrelament. El pitjor de tot, com li comentava abans, és la manca de coneixement i la manca d'estima, això produeix un desarrelament i una persona desarrelada moltes vegades no es troba bé enlloc. Això és igual que

una persona, a nivell individual, que durant trenta anys té una casa i un sofà, aquell sofà és el seu, li agrada i no necessita canviar-lo per un de disseny perquè s'hi troba bé. Els sud-americans fan servir l'expressió "està desubicado". Clar, una persona desarrelada difícilment estima. És normal per a un immigrant que al principi no estimi, però el que no és lògic és que al cap de vint anys de ser aquí encara no estimi.

FUTUR JOVE

-Què creu que passarà en els propers anys amb el patrimoni popular?

EL CONSELL ASSESSOR DE LA CULTURA POPULAR

L'aprovació de la creació del Consell Assessor de Cultura Popular de les Illes Balears es va fer poc abans d'acabar la darrera legislatura autonòmica. Està integrat per dotze persones que representen cadascun dels tres consells insular de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera i també el mateix Govern. Com reconeix Antoni Torrens, l'organisme encara no ha tengut temps de començar a fer feina, encara que "hem pogut realitzar un esborrany que està pràcticament acabat. Es tracta del reglament de l'organització, consensuat per tots els consells. Ara som a l'espera de tornar a reprendre la nostra tasca, perquè clar, al reglament mateix es contempla que quan hi hagi un canvi de govern el Consell Assessor ha de ser ratificat o s'ha de nomenar un nou consell", recorda Torrens.

El Consell Assessor té caràcter assessor i no executiu, encara que els seus informes seran preceptius en determinats casos, com per exemple la declaració de festes de Bé d'Interès Cultural. Però, segons apunta Torrens, "la seva tasca més important és la vigilància". També és tasca del Consell Assessor fer propostes, proposar les accions que consideri convenients davant els dubtes que puguin sorgir o que es puguin plantejar des dels diferents consells insulars o des del Govern. El Consell Assessor és també l'encarregat d'elaborar un informe anual sobre l'estat de la cultura popular a les Illes Balears a partir de les actuacions dels organismes públics. És a dir, segons explica el seu president, "es tracta de fer un llibre blanc que serveixi de base per fer un informe de l'estat real de la situació cultural i de la manera de conservar i promoure aquests trets que són característics i comuns a les Illes".

coses que la gent assumeix que li agraden, perduraran. Ara, unes altres s'acabaran, determinades festes desapareixeran. Desapareixeran aquelles grans revetlles dels pobles d'un temps, això se'n va. Avui tenen revetlla cada dia, gairebé tothom té cotxe, per mor de la mobilitat se'n van més a una platja, se'n van més a un lloc o a un altre. En canvi, aquelles coses que a nivell personal els pugui suposar una afició, aquestes són les que perduraran. Crec que s'ha d'incidir molt en la gent jove, perquè són ells els que conservaran el patrimoni el dia de demà. Crec que fa falta que hi hagi centres juvenils, de reunió, de convivència, on els joves puguin anar a desenvolupar-se com a joves, on hi hagi jocs, els que siguin, que no se'n vagin tots sols a jugar a una habitació. S'ha de promoure la interrelació, el que passa és que a vegades aquestes coses fan por a l'Administració, perquè tem que es generi una consciència, una consciència que no sigui la seva.